



פרשת יתרו התשפ"ד

"וּלְפָנַי כְּבוֹד עֲנֹה"

א. "וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תַּשִּׁים לִפְנֵיהֶם. כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי, שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד, וּבְשִׁבְעַת יָצָא לְחֻפְשֵׁי חֲנָם" (שמות, כא', א' - ב').

והנה, יעויין מה שכתב רבינו הרי"ח הטוב זיע"א¹, על מאמר הכתוב², "וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תַּשִּׁים לִפְנֵיהֶם":

"יובן בסייעתא דשמיא, סמיכות פרשה זו, אל פרשה הקודמת, דאמר³, 'וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹתַי עַל מְזַבְחִי, אֲשֶׁר לֹא תִגָּלֶה עֲרֹנְתָךְ עָלָיו,

והוא, בהקדים מה ששמעתי מפרשים דרך ההלצה, על פסוק⁴, 'כֹּה אָמַר יְהוָה, אֶל יִשְׂרָאֵל: תִּהְיֶה לְךָ חֵקֶם בְּחֻקֹּתַי, וְאֵל תִּהְיֶה לְךָ הַגְּבוּרָה בְּגִבּוֹרֹתַי, אֶל תִּהְיֶה לְךָ עֵשִׂיר בְּעֵשְׂרוֹ. כִּי אִם בְּזֹאת תִּהְיֶה לְךָ הַמִּתְהַלֵּל, הַשֶּׁכֶל וְיִדְעֵ אוֹתִי, כִּי אֲנִי יְהוָה עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בְּאֶרֶץ, כִּי בְּאֵלֶּה חֲפָצְתִּי נֶאֱמַר יְהוָה'.

והוא -

כי מי שמשבח עצמו בחכמת התורה, בדרך הנגלה והפשט,

אם הוא אינו בר הכי, לא יוכל לשבח את עצמו.

כי יבואו בני אדם לנסותו, שיאמרו לו: אם הוא כדברך שאתה חכם, תבוא ותלמד עמנו, ונראה חריפותך.

וכן אם הוא גיבור, גם כן יאמרו לו: הראינו גבורתך.

וכן הוא בשבח העושר.

¹ בספרו הקדוש "אדרת אליהו" עה"ת (שמות, כא' - א').

² שמות, כא' - א'.

³ שמות, כ' - כב'.

⁴ ירמיה, ט', כב' - כג'.



ולכן, אם הוא אינו בר הכי, לא יוכל להלל את עצמו, כי תגלה חרפתו.
 אבל, מי שהוא מהלל את עצמו, שהוא יודע בחכמת הסוד, שהם דברים העומדים
 ברומו של עולם, להכיר ולידע בשמים ממעל,
 הנה זה, יוכל לשבת את עצמו, ולא יחוש פן יבוא ותתגלה חרפתו אחר כך,
 יען, שחלק הסוד, לאו כל מוחא סביל, ואין כל העולם מקובלים,
 ואם יאמר שהוא מקובל גדול, אין מי שיאמר לו הראינו חכמתך בזה,
 ואפילו אם יאמרו לו, הוא ישיב: 'פְּבַד אֱלֹהִים, הַסֵּתֶר דְּבָרִי'⁵, כי הם דברים
 נעלמים מאוד ואין לגלותם,
 ואם כן, מי יוכל לברר זאת, אם שקר בפיו או אמת.
 וזה שנאמר⁶, 'אֵל יִתְהַלֵּל חֶכְמִי וכו'', כי בכל הנזכר לעיל, יש לחוש פן ירצו לנסותו,
 ותתגלה חרפתו, שלא יהיה כאשר שיבח את עצמו,
 אבל⁷, 'בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל', רצונו לומר, יוכל להתהלל שיאמר שהוא 'הַשֵּׁפֶל
 וְיָדַע אֹתִי'⁸,
 כלומר, שמשביח את עצמו בחכמת הסוד, שהוא דברים העומדים ברומו של
 עולם, כי זאת - אין מי שיברר אותה.
 עד כאן שמעתי, והוא דרך הלצה.
 והנה, ידוע, כי התורה היא דוגמת המזבח,
 כי 'זֹאת הַתּוֹרָה, לְעֹלָה לְמִנְחָה'⁹, ודרשו רבותינו ז"ל¹⁰, כל הקורא בפרשת עולה
 כאילו הקריב עולה, ובפרשת מנחה כאילו הקריב מנחה,

⁵ משלי, כה' - ב'.

⁶ ירמיה, ט' - כב'.

⁷ ירמיה, ט' - כג'.

⁸ שם.

⁹ ויקרא, ז' - לד'.

¹⁰ מנחות, קי' ע"א.



ונמצא, שבזמן שאין בית המקדש קיים, התורה במקום המזבח שמקריבים בו קרבנות,

והנה, וודאי שאין טוב שהאדם יתגאה וישביח ויגדל את עצמו, בשביל התורה שיש לו,

ואדרבה, צריך שיהיה עניו ביותר.

והנה, בתורה יש ב' חלקים, חלק הפשט וחלק הסוד -

וזה שנאמר ¹¹, 'וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעְלֵת עַל מִזְבְּחִי, הִיא הַתּוֹרָה, שְׁתֵּהֲלֵל וְתִשְׁבִּיחַ וְתִגְדִּיל עֲצֻמְךָ בָּהּ.

ובאיזה חלק אני נצרכת לצוות אותך, שלא תתגאה בו?

הוא חלק ¹², 'וְאַשֶׁר לֹא תִגְלֶה עֲרֹנְךָ עָלָיו' -

כלומר, שלא תתגלה חרפתך, כי לא יבואו לנסותך בזה, ואין הדבר מתברר,

ואם כן, יצר הרע, יבוא לפתותך בזה, שתהיה משביח עצמך בזה,

ולכן, הוצרכת לצוות אותך.

אבל ¹³, 'וְאַלְהֵי הַמִּשְׁפָּטִים' - שהם חלק הפשט והנגלה,

'וְאַשֶׁר תִּשְׁיִם לְפָנֵיהֶם' ¹⁴ - כלומר, אם תהלל ותשביח את עצמך בזה, צריך שתִּשְׁיִם לפנייהם חוכמתך וחרिפותך,

ואם כן, אין צריך לצוות על זאת, שאתה מאלו לא תבוא להתהלל בזה, כי תחוש פן יבדקו אותך, ולא ימצאוך כאשר שיבחת בפיך,

ולכן, כל הציווי שאני צריך לצוות אותך, הוא על חלק הסוד".

ומעתה, תשכיל ותבין :

¹¹ שמות, כ' - כב'.

¹² שמות, כ' - כב'.

¹³ שמות, כא' - א'.

¹⁴ שם.



את כוחה של "מידת הענווה", שצריך האדם לדבוק בה בכל כוחו, ובהיפוך, את גנותה של "מידת הגאווה", שצריך האדם להתרחק ממנה כמטחוי קשת, ואל לו להתהדר במה שאינו שייך.

ב. על מאמר הכתוב ¹⁵, "וְאֵלֶּה הַמְּשֻׁפָּטִים אֲשֶׁר תַּשִּׁים לַפְּנֵיהֶם", כתב הגה"ק רבי נפתלי צבי הורוויץ זיע"א מרופשיץ ¹⁶:

שראשי התיבות של "וְאֵלֶּה הַמְּשֻׁפָּטִים אֲשֶׁר תַּשִּׁים לַפְּנֵיהֶם", הם אותיות "לְתַאֲוָה",

וסופי התיבות של "וְאֵלֶּה הַמְּשֻׁפָּטִים אֲשֶׁר תַּשִּׁים לַפְּנֵיהֶם", הם אותיות "מְרָמָה", ומילת "מְרָמָה", הינה נוטריקון של: "משתכלה רגל מן השוק" ¹⁷.

ג. ובביאור דבריו הקדושים, כתב הגה"ק רבי אברהם טברסקי זיע"א - המגיד מטריסק ¹⁸:

"¹⁹ והעניין הוא -

כי הגאווה, היא מידה רעה מאוד,

ומי שיש לו מידה זו, הוא נקרא איש מרמה.

ומה שכתוב ²⁰, 'בָּא אַחִיד בְּמְרָמָה', שזה קאי על יעקב אע"ה, שהוא בוודאי היה עניו גדול,

¹⁵ שמות, כא' - א'.

¹⁶ בספרו הקדוש "זרע קודש" עה"ת, (בפרשתו, ד"ה "וי"ל עוד").

¹⁷ שבת, כא' ע"ב.

¹⁸ בספרו הקדוש "מגן אברהם" עה"ת (בפרשתו, ד"ה "ואלה המשפטים").

ויעו"ש מה שכתב בהקדמתו לספרו:

שבכוח ברכת אברהם אע"ה -

"הנני מברך את כל אשר יקח הספר הזה, כי יתמשכו עליו חסדים רבים ... למלאות כל משאלותיכם, בנים ובני בנים".

¹⁹ לשונו הקדוש והטהור, הובאה כאן במעט שינויי לשון, למען ירוצו עיני הקורא בהם.



כמרומז בשמו: י' עקב, שמרמז ל-יעקב עֲנָה יִרְאֵת יְהוָה, עֲשֶׂר וְכָבוֹד וְחַיִּים²¹.

הנה, שָׁם באמת כתיב זה לשבח,

וכמו שתרגם אונקלוס²², יַעַל אַחוּךְ בְּחִכְמָתָא,

היינו, בבחינת 'חכמה', שהיא פֶּחַ - מה²³, בחינת 'וְנַחְנוּ מָה'²⁴.

וזה, מרומז גם כן, במילת 'בְּמִרְמָה', דכתיב אצל יעקב אע"ה²⁵ -

שהוא, מֵר - מה,

שהיה מְמִרְמֵר ומשבר את ליבו תמיד, להשפיל ולהקטין את עצמו, בבחינת 'וְנַחְנוּ

מָה'²⁶,

ואין נגדו יתברך!

ובכוח זה, לקח את הבכורה מעשיו.

אבל, בכל מקום שכתוב תיבת 'מִרְמָה', לגנאי, מוֹרָה על מידה מגונה זו, שהיא

הגאוה, שהיא מידת 'עמלק',

שכן, 'עמלק', בגימטריא 'רָם'²⁷,

המוֹרָה על התרוממות וגבהות הרוח.

²⁰ בראשית, כז' - לה'.

²¹ משלי, כב' - ד'.

²² בראשית, כז' - לה'.

²³ "זוהר הקדוש", פרשת "פנחס", דף רכ"ע"ב.

²⁴ שמות, טז' - ז'.

²⁵ בראשית, כז' - לה'.

²⁶ שמות, טז' - ז'.

²⁷ היינו:

מילת "עמלק", עולה בגימטריא למניין 240,

וכמו כן, מילת "רָם", עולה בגימטריא למניין זה.



וכמו כן, 'עמלק' בגימטריא קטנה, הוא כמניין מילת 'גאווה'²⁸.

וכמו כן, מילת 'מְרָמָה' בגימטריא קטנה, הוא גם כן כמניין מילת 'גאווה'²⁹.

שעל ידי הגאווה, נעשה 'איש מְרָמָה'!

וזהו הגורם, שיתעוררו משפטים ודינים בעולם, רחמנא ליצלן."

ד. עוד כתב רבינו זיע"א:

"³⁰ והגאווה, היא דבר שנעלם ונסתר בקרב איש, שבני אדם אין מכירים בו כלל, חוץ מאיש כזה, שהוא בעל גאווה גדול, שהגאווה נצמח ממנו, וניכר לכל בעל גאווה.

אבל, על פי רוב, נמצאים כמה אנשים, שבני אדם אין מכירים בהם,

כי למראה העיניים, המה אנשים כשרים וישרים, ועוסקים בתורה ובעבודה,

ועם כל זה, בקרב ליבם ישימו אָרְפָם, והמה מלאים בְּגָאוֹת ובפניות³¹.

ועליהם כתיב³², 'הָאֱלֹהִים יָבֹא בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל נֹעֲלָם',

והם, אותם שהגאווה נעלמת ונסתרת בקרבם, שהמה גורמים ש-'הָאֱלֹהִים יָבֹא בְּמִשְׁפָּט', שיהיה עליהם השארת הדינים, חלילה וחס.

²⁸ היינו:

מילת "עמלק" בגימטריא קטנה, עולה למניין 15,

וכמו כן, מילת "גאווה", עולה בגימטריא קטנה למניין זה.

²⁹ היינו:

מילת "מְרָמָה" בגימטריא קטנה, עולה למניין 15,

וכמו כן, מילת "גאווה", עולה בגימטריא קטנה למניין זה.

³⁰ לשונו הקדוש והטהור, הובאה כאן במעט שינויי לשון, למען ירוצו עיני הקורא בהם.

³¹ השווה לדברי רבינו הרי"ח הטוב זיע"א, שהובאו לעיל באות א'.

³² קהלת, יב' - יד'.



והסימן שיכול האדם לידע אם התורה והתפילה שלו היא באמת, או לאו, הוא באופן זה -

כי האדם הלומד ומתפלל בענווה ונמיכת הרוח, אז בוודאי יש עליו התגברות היצר הרע, למונעו מזה,

וקשה לו לדבר דיבורי תורה ותפילה,

ומוכרח בתחבולות לעשות מלחמה עם יצרו³³, ולהתגבר עליו,

עד שזוכה לדבר דיבורי תורה ותפילה, בלב נשבר ונדכה באמת³⁴.

ומה שאין כן, הבעל גאוה, שהתורה והתפילה שלו היא בגאוה,

אז אין עליו התגברות היצר כלל!

כי אדרבא, היצר הרע מסייע לו, שיוכל לדבר את הדיבורים הללו בחשק גדול,

כי אצלו, התורה והתפילה היא כמו תאוה אחרת, שמצד היצר הרע,

ותורה ותפילה כאלו, הולכים למקום לא טהור, רחמנא ליצלן.

וזה פירוש הכתוב³⁵, 'אֲבַד זְכָרְךָ הַמָּה' -

'זְכָרְךָ', היינו זָךְ - רָם.

'זָךְ' - הם כז' אותיות התורה הקדושה³⁶,

ומילת 'רָם' - הוא כמניין 'עמלק'³⁷, העולה במספר קטן למניין 'גאוה'³⁸.

³³ ע"פ הנאמר בספר משלי, כד' - ו'.

³⁴ ע"פ הנאמר בספר תהילים, נא' - יט'.

³⁵ תהילים, ט' - ז'.

³⁶ היינו:

כב' אותיות, ו-ה' אותיות מנצפ"ך.

³⁷ היינו:

מילת "עמלק", עולה בגימטריא למניין 240,

וכמו כן, מילת "רָם", עולה בגימטריא למניין זה.



והיינו, שדיבורי התורה והתפילה, הבאים על ידי מידת הגאווה, הולכים לאיבוד, רחמנא ליצלן.

וגם, על ידי הגאווה, נכשל האדם בפגימת הברית!

וכמו שאיתא בספרים הקדושים: שמילת 'עמלק', עולה בגימטריא כמניין 'נגעי בני אדם'³⁹, שנולדים בו מחמת פגם הברית, חלילה וחס.

וזה מרמז לנו הכתוב בסופי התיבות של 'וְאֵלֶּה הַמְּשֻׁפָּטִים אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂים לְפָנֶיךָ'⁴⁰, שהם אותיות 'מְרָמָה' -

שהיא עוון הגאווה, שעל ידה באים משפטים ודינים,

וכדכתיב⁴¹, 'הָאֵלֶּהִים יָבֹא בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל נֹעָלָם'.

ומילת 'מְרָמָה', נוטריקון של: "משתכלה רגל מן השוק"⁴² -

דהנה, נודע, שמידתו של יוסף הצדיק ע"ה, הוא, 'יסוד אות ברית',

ומילת 'יוסף' במילואה, עולה בגימטריא כמניין 'רָגֶל'⁴³,

והרגליים, הם בבחינת 'נצח' ו-'הוד', ש-'יסוד' מכריע ביניהם⁴⁴.

³⁸ היינו:

מילת "עמלק" בגימטריא קטנה, עולה למניין 15,

וכמו כן, מילת "גאווה", עולה בגימטריא קטנה למניין זה.

³⁹ היינו:

מילת "עמלק", עולה בגימטריא למניין 240,

וכמו כן, המילים "נגעי בני אדם", עולים בגימטריא למניין זה.

⁴⁰ שמות, כא' - א'.

⁴¹ קהלת, יב' - יד'.

⁴² שבת, כא' ע"ב.

⁴³ היינו:

מילת "יוסף" במילואה, כך - ו"ד ו"ו סמ"ך פ"א, עולה בגימטריא למניין 233,

וכמו כן, מילת "רָגֶל", עולה בגימטריא למניין זה.



וזה, "משתכלה רגל מן השוק" ⁴⁵ -

כי 'שוק', הוא רשות הרבים, שהוא מעולם הפירוד, שיש שמה אחיזה לנפרדים, והיינו, שלא תהיה אחיזתם בבחינת הרגליים, המרמזים למידת 'יסוד אות ברית'.

ולכן, מרומז זאת, בתיבת 'מְרָמָה' -

לרמז, שירחיק האדם את עצמו מן הגאווה,

ושתמיד יהיה בבחינת מַר - מָה, שיהיה מְרָמָר ומשבר את ליבו תמיד, בענווה ושפלות אמיתית, כמו יעקב אע"ה,

שעל ידי זה, יכלה ויתבטל ממנו, דבר זה של פגם הברית לגמרי, ושיהיה שומר הברית".

ולקוצר עניות דעתי, נראה בסייעתא דשמיא, להוסיף ולבאר בדברי רבינו זיע"א, כדלהלן:

א. הנה, אמר דוד הע"ה ⁴⁶, "אַל תְּבֹאֲנִי רֶגֶל גְּאֹוָה, וְיַד רְשָׁעִים אַל תִּנְדְּנֵנִי",

ומבואר, דעיקר עניין הגאווה, נרמז ברגלו של האדם.

ומה גם, שמפסוק זה, למדו רבותינו ז"ל ⁴⁷, שהוא ראשי תיבות "אתרוג" ⁴⁸,

⁴⁴ היינו:

עשר ספירות, מרומזות בגופו של האדם,

ורגלו הימנית של האדם, מכוונת כנגד מידת "נצח",

ורגלו השמאלית של האדם, מכוונת כנגד מידת "הוד",

ומכריע ביניהם, הוא "אות ברית קודש", הנמצא באמצע, ומכוון כנגד מידת "יסוד".

⁴⁵ שבת, כא' ע"ב.

⁴⁶ תהילים, לו' - יב'.

⁴⁷ עיין בפירוש "המקנה" למסכת קידושין (ע' ע"א).

⁴⁸ היינו:

"אל תבואני רגל גאווה".

ללמדך, שהמתרחק ממידת הגאווה, כמוהו כאתרוג, המושלם והמובחר מן הכל, אשר שייך אל "מידת המלכות"⁴⁹.

ב. בעניין לשון הרע, כתב הגה"ק רבינו רפאל משה אלבאז זיע"א⁵⁰:
"אמרו רבותינו ז"ל, כי הפוגם ברית הלשון, סופו לפגום גם ברית המעור,
וזהו 'לא יחל דברו'⁵¹, פירוש, לא יחלל דיבורו לפגום ברית הלשון, כי סופו
לעשות מעשה, ככל היוצא מפיו יעשה - בפועל.

ונראה לעניות דעתי, כי בא הרמז, בפסוק⁵² 'ומה יתרון לבעל הלשון' -
שמדבר על בעלי לשון הרע -

מה יתרון לבעל הלשון, ראשי תיבות מילה,
שסופו, גם אות ברית מילה".

⁴⁹ "זוהר הקדוש", פרשת "פנחס", דף רנו' ע"א.

⁵⁰ בספרו הקדוש "עדן מקדם" (אות למד, ערך לשון הרע, עמודים קצד'-קצה').

⁵¹ במדבר, ל' - ג':

"איש כי ידבר נדר ליהוה, או השבע שבועה, לא יחל דברו, לא יחלל דיבורו, ככל היוצא מפיו יעשה".

⁵² בקהלת (י' - א'), נאמר:

"אם ישך הנפש בלוא לחש, ואין יתרון לבעל הלשון".

וכשנעיין בפסוקים שם, לא נזכר הדבר כלשון רבינו זיע"א -

"ומה יתרון לבעל הלשון".

שוב תרתי וחיפשתי, ומצאתי את מקורו של רבינו זיע"א, והוא ב"ילקוט שמעוני" (קהלת, רמז תתקפט'),
וכדלהלן:

"ריש לקיש אמר, לעתיד לבא מתקבצין כל החיות אצל הנחש, ואומרים לו -

ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך,

אומר להם, ומה יתרון לבעל הלשון.

ומפני מה אתה נושך באבר אחד, וכל האברים מרגישיין,

אומר להם, ולי מה אתם שואלים, אמרו לבעל הלשון - שהוא עומד כאן והורג ברומי".



ולאור המתבאר, יובן, מפני מה תלויים הדברים זה בזה :

שכן, הפוגם בלשונו, הרי הוא בעל גאווה ושחץ, ואינו בבחינת "מר - מה",

ואזי, סופו שיבוא לידי פגם ברית קודש, חלילה וחס.

ה. עוד כתב רבינו זיע"א :

"⁵³ וזה מה שנרמז, בראשי התיבות של 'וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂים לְפָנֶיךָ' ⁵⁴,

שהם אותיות "לְתַאֲוָה",

לרמז זאת, שהבעל גאווה כל התורה והתפילה שלו, היא רק כמו תאוה חיצונית,

חלילה וחס.

וזה שמוזהיר הכתוב ⁵⁵, 'וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂים לְפָנֶיךָ' -

שירחיק האדם את עצמו, מן הגאווה לגמרי,

ויעסוק בתורה ובעבודה, בענוה אמיתית.

ואף על פי שיצרו הרע מתגבר עליו, למונעו מזה,

יהיה, כגיבור הכובש את יצרו ⁵⁶, ויתגבר עליו,

ועל ידי זה, יתמתקו כל הדינים, המתעוררים מחמת מידת הגאווה.

וזה, מרומז במילת 'מְרָמָה' -

שכן, מילת 'מְרָמָה', עולה בגימטריא למניין 'הָרָף' ⁵⁷,

⁵³ לשונו הקדוש והטהור, הובאה כאן במעט שינויי לשון, למען ירוצו עיני הקורא בהם.

⁵⁴ שמות, כא' - א'.

⁵⁵ שמות, כא' - א'.

⁵⁶ אבות, פ"ד מ"א.

⁵⁷ היינו:

מילת "מְרָמָה", עולה בגימטריא למניין 285,

וכמו כן, מילת "הָרָף", עולה בגימטריא למניין זה.



אשר באה לרמוז אל מאמר הכתוב ⁵⁸, 'וישלח ידו המלאך: וישלם לשחתה, וינחם
יהוה אל הרעה, ויאמר למלאך המשחית בעם, רב עתה, הרף ידך, ומלאך יהוה
היה עם גרון הארונה היבסי,
דהנה, מילת 'מלאך', עולה בגימטריא כמניין הייחוד של שם הוי"ה ואדנ"י ⁵⁹,
אשר הם בסוד קול ודיבור.

ללמדך, שעל ידי דיבורי תורה ותפילה, הנאמרים באמת, על ידי ענווה והכנעה,
מייחדים על ידי קולם ודיבורם, את שמות הקודש הוי"ה ואדנ"י,
ועל ידי זה, אומר הבורא ית"ש 'למלאך המשחית בעם ... הרף', שירפו מן האדם,
וימתקו כל הדינים בחסד וברחמים".

ו. עוד כתב רבינו זיע"א:

" ⁶⁰ וזה, 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם' ⁶¹ -

משפט, הוא בחינת דין,

וכמו שתירגם אונקלוס ⁶², 'ואלין דינא די תסדר קדמיהון',

והיינו, שיסדרו את הדינים במקומם הראשון, ולהמתיקם ממקור השורש
שלהם,

שכן, בשורשם, הרי הם רחמים גמורים.

והוא ביאור מאמר הכתוב ⁶³, 'כי תקנה עבד עבדי, שש שנים יעבד, ובשבעת יצא
לחפשי חנם' -

⁵⁸ שמואל ב', כד' - טז'.

⁵⁹ היינו:

מילת "מלאך", עולה בגימטריא למניין 91,

וכמו כן, שמות הקודש הוי"ה ו-אדנ"י, עולים יחד בגימטריא למניין זה.

⁶⁰ לשונו הקדוש והטהור, הובאה כאן במעט שינויי לשון, למען ירצו עיני הקורא בהם.

⁶¹ שמות, כא' - א'.

⁶² שמות, כא' - א'.



והיינו, כאשר תרצה לקנות את עבודת העבריות,
אזי, 'שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד', אשר בו מרומז השם הקדוש תר"י⁶⁴ - השייך אל שם ע"ב,
ושם קדוש זה, יוצא מסופי התיבות של המילים 'וְזוֹכֵר חֲסָדֵי אֲבוֹתַי'⁶⁵, לרמז
לאדם, שְׁיֵלֶךְ בדרכי האבות הקדושים, בענווה ובנמיכת הרוח, ועל ידי זה יהיה
בכוחו לתקן את תיקון היסוד במילואו.

והוא ביאור מאמר הכתוב⁶⁶, 'שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד, וּבְשִׁבְעַת יָצָא לַחֲפָשֵׁי חֲנָסִי -
שכן, מילת 'שנה' עולה בגימטריא למניין 'ספירה'⁶⁷,
ומילת 'שֵׁשׁ שָׁנִים'⁶⁸, מרמזת על ספירת היסוד, הכולל כל השישה ספירות⁶⁹.
ומילת 'יַעֲבֹד'⁷⁰, הוא מלשון עבוד, כמו עבוד עזרות,
והיינו, שְׁיַעֲבֹד ויזכך את גופו, ואת חומרו, הדק היטב, להיות משומרי הברית.
ומילת 'וּבְשִׁבְעַת'⁷¹, הוא מרמז למידה השביעית, והיינו ספירת מלכות⁷²,

⁶³ שמות, כא' - ב'.

⁶⁴ היינו:

ראשי התיבות של המילים, "שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד", עולים בגימטריא למניין 610,
וכמו כן, השם הקדוש תר"י, השייך אל שם ע"ב, עולה בגימטריא למניין זה.

⁶⁵ מברכה ראשונה שבתפילת שמונה עשרה.

⁶⁶ שמות, כא' - ב'.

⁶⁷ היינו:

מילת "שנה", עולה בגימטריא למניין 355,
וכמו כן, מילת "ספירה", עולה בגימטריא למניין זה.

⁶⁸ שמות, כא' - ב'.

⁶⁹ היינו:

ז' הספירות התחתונות, הינם: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות.
והספירה השישית, הכוללת את כל הספירות שלפניה, היא ספירת היסוד.

⁷⁰ שמות, כא' - ב'.



אשר היא בסוד⁷³, 'מלכות, פה, תורה שבעל פה קרינן לה',
שיקבל האדם על עצמו, לעסוק בתורה שבעל פה, על ידי קבלת עול מלכות שמים.
ועל ידי זה, 'יציא לחפשי'⁷⁴, שיזכה האדם להמשיך עליו חירות, משיעבוד היצר
הרע.

ואת מילת 'חנם'⁷⁵, תירגם אונקלוס, 'מגן',
שיהיה ה' יתברך למגן ומחסה, על כל עמו ישראל,
להסיר מאיתם את כל הדינים, ולהשפיע עליהם את כל הטובות והברכות, לכלל
ולפרט, ברוחניות ובגשמיות, בבני חיי ומזוני רויחי, במהרה בימינו אמן".
ז. כתבו רבותינו המקובלים זיע"א⁷⁶, משמו של רבינו האר"י זיע"א:

⁷¹ שמות, כא' - ב'.

⁷² היינו:

ז' הספירות התחתונות, הינם: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות.
והספירה השביעית, היא ספירת המלכות.

⁷³ "תיקוני הזוהר", דף יז' ע"א ("פתח אליהו").

⁷⁴ שמות, כא' - ב'.

⁷⁵ שמות, כא' - ב'.

⁷⁶ אדונינו הגר"א זיע"א, בביאורו על "תיקוני הזוהר" (תיקון נ').

גאון עוזינו - הרב חיד"א זיע"א, בספרו הקדוש "חומת אנך" (בראשית, מב' - כה'. שמות, ג' - ז'. שמות, יב' - נא'), ובספרו הקדוש "זרוע ימין" (על הגדה של פסח, בד"ה "במתי מעט"), ובספרו הקדוש "דבש לפי" (מערכת ר', אות ג').

הגה"ק רבינו נתן נטע שפירא זיע"א, בספרו הקדוש "מגלה עמוקות" (בפרשת "ויגש", ובפרשת "קורח", ובפרשת "ואתחנן" אופן נח').

הגה"ק רבינו שניאור זלמן זיע"א מלאדי, בספרו הקדוש "תורה אור" (פרשת "בא", עמוד 120).

הגה"ק רבינו דובער זיע"א - האדמו"ר האמצעי, בספרו הקדוש "תורת חיים" (פרשת "בשלח", אות ה').

הגה"ק רבינו נחמן זיע"א מברסלב, בספרו הקדוש "ליקוטי הלכות" (הלכות בציעת הפת, הלכה ה').



⁷⁷ "כי אדם הראשון, היו בו רפ"ח ניצוצי הקדושה, ר"ב ניצוצות היו נתונים בראשו, ו-פ"ו ניצוצות בשאר אבריו. וכשחטא, אותם ניצוצות הקדושה, נטמעו בתוך הקליפות, אותן ניצוצות שמספרן ר"ב, שהיו בראשו, נפלו במצרים, כי היא ארץ טמאה כידוע, ואותן פ"ו ניצוצות, נתפזרו בכל העולם. ומפני זה, ירדו אבותינו להשתעבד במצרים בחומר ובלבנים, לברר אותם ניצוצות מתוך הקליפה. ואותן פ"ו ניצוצות שנתפזרו בשאר ארצות, על ידי הגלות שישראל מפוזרים בכל העולם, יתבררו מתוך הקליפות. ואין ישראל נגאלים, עד שיושלם הבירור בעזרת ה'".

והנה, לאור המתבאר, בדברי הגה"ק רבי אברהם טברסקי זיע"א - המגיד מטריסק ⁷⁸, באותיות גי-ד'-ה'-ו', נראה לבאר בזה כדלהלן:

דהנה, במאמר הכתוב ⁷⁹, "וַיִּשְׁלַח יְדֹ הַמֶּלֶךְ יְרוּשָׁלַם לְשַׁחֲתָהּ, וַיִּנְחָם יְהוָה אֶל הָרָעָה, וַיֹּאמֶר לַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁחִית בְּעַם, רַב עֲתָהּ, הֲרֹף יָדָהּ, וּמֶלֶךְ יְהוָה הָיָה עִם גֵּרֹן הָאֲרֻנָּה הַיְבֵסִי", יש לומר, שמילת "הֲרֹף" עם ג' אותיותיה, עולה בגימטריא למניין רפ"ח, שהוא כנגד רפ"ח ניצוצין.

הגה"ק רבינו יעקב צבי יאליש זיע"א - תלמיד "החוזה מלובלין" זיע"א, בספרו הקדוש "קהלת יעקב" (ערך רפ').

הגה"ק רבינו יוסף בן נאיים זיע"א, בספרו הקדוש "נמכר יוסף" (בפרשת "ויגש").

הגה"ק רבינו חיים סינאוני זיע"א, בספרו הקדוש "מקום מקדש" (בפרשת "ויגש", עמודים קיב'-קיג').

⁷⁷ לשונו של הגה"ק רבינו יוסף בן נאיים זיע"א, בספרו הקדוש "נמכר יוסף" (בפרשת "ויגש").

⁷⁸ בספרו הקדוש "מגן אברהם" עה"ת (בפרשתן, ד"ה "ואלה המשפטים").

⁷⁹ שמואל ב', כד' - טז'.

והנה, מילת "וַיֹּאמֶר", מרמזת על "אמירה רכה"⁸⁰,
והיינו, על "מידת הענווה", המביאה את האדם לידי רוך ונועם.
ללמדך -

שעל ידי "מידת הענווה", זוכה האדם לקיים את הזיווג של שמות הקודש הוי"ה
ו-אדנ"י, העולים בגימטריא למניין "מלאך"⁸¹,
ואזי, זוכה האדם, לתקן את אותם רפ"ח הניצוצין.
וממילא, אומר הבורא ית"ש, "לְמַלְאָךְ הַמְּשַׁחֵת בְּעַם, רַב עֲתָה, הָרַף יָדְךָ",
שכן, אותו אדם, זכה במידת ענוותנותו, לתקן את אותם רפ"ח הניצוצין, ואין
לעשות עמו כלייה כלל ועיקר.

ח. במסכת סנהדרין⁸², למדנו:

"שלשה היו באותה עצה"⁸³, בלעם ואיוב ויתרו.
בלעם - שיעץ, נהרג.

איוב - ששתק⁸⁴, נידון בייסורין.

⁸⁰ על מאמר הכתוב (שמות, יט' - ג'), "וּמִשָּׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים, וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן הַהָר, לֵאמֹר, כֹּה תֹאמַר
לְבֵית יִעֲקֹב, וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל", דרשו רבותינו ז"ל (שמות רבה, פרשה כח', ב):

שהוא עניין "אמירה רכה", אשר יש לאומרה בפני הנשים.

⁸¹ היינו:

מילת "מלאך", עולה בגימטריא למניין 91,

וכמו כן, שמות הקודש הוי"ה ו-אדנ"י, עולים יחד בגימטריא למניין זה.

⁸² קו' ע"א.

וכ"ה במסכת סוטה, יא' ע"א.

⁸³ היא העצה של (שמות, א' - כב'), "כֹּל הַבֵּן הַיֵּלֹד הַיָּאֲרָה תְּשַׁלְּיָהוּ, וְכֹל הַבֵּת תִּחְסִין".

⁸⁴ בהגדה של פסח - "מבית לוי", הביאו את קושיית מרן רי"ז הלוי סאלאווייציק זיע"א:

שמכיוון שנתבאר בגמרא הנ"ל, שהקדוש ברוך הוא מעניש "מידה כנגד מידה", אם כן צריך עיון -



יתרו - שברח, זכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית".

ונתקשה בזה, רבינו הרי"ח הטוב זיע"א ⁸⁵ :

"קשיא, מה הפרש יש בין שתיקה לבריחה,

הלא שוין הם בפעולה, זה לא יעץ רע וזה לא יעץ רע?

וביאר בזה, רבינו זיע"א :

ונראה לי בסייעתא דשמיא, כי הם הושיבו מייעצים שלשה,

דלעולם, אינם צריכים אלא לשתי דעות, כי דעת אחת אין סומכים עליה, וצריך שתיים - דוגמה לעדות ...

והניחו שלושה, מפני דחוששים שמא השנים לא ישתוו בדעת אחת,

לכך, הביאו שלישי, להכריע. שאם יאמר כראשון, יעשו כראשון. ואם יאמר כשני, יעשו כדברי השני.

ולכך, הושיבו בעניין העצה הזאת שלושה : בלעם ראשון, ואיוב שני, ויתרו שלישי.

ותחילה, הגיד בלעם דעתו,

בשלמא בלעם שנהרג, שפיר הוי מידה כנגד מידה על מה שיעץ!

אבל, איוב ששתק, מפני מה נידון בייסורים?

וכמו כן, במה היה הדבר, בבחינת מידה כנגד מידה?

עוד יש לעיין:

אצל יתרו שברח, במה היה הדבר, בבחינת מידה כנגד מידה - שבניו ישבו בלשכת הגזית?

ותירץ רבינו זיע"א:

שטעם הדבר, שאיוב שתק, היה, משום שחשב שגם אם הוא ימחה כנגד עצת בלעם, לא יועילו דבריו,

ולפיכך, הוא נענש בייסורים, שכן, מי שיש לו ייסורים - הוא צועק,

והגם שהוא יודע שצעקתו לא תועיל לו, וזאת, מחמת שאדם שכואב לו הרי הוא צועק, וזה מידה כנגד מידה.

ברם, אצל יתרו, שברח ועזב חצרות מלכים - בהיותו מיועצי פרעה, לכן זכה שבניו ישבו בלשכת הגזית.

⁸⁵ בספרו הקדוש "בן יהודע", שם.



ואם היה איוב חולק, ואומר, לא טובה עצת בלעם, אלא אומר עצה אחרת,
היו שואלין מן השלישי, יתרו -
אם אומר טובה עצת בלעם, נעשו שנים, והיו עושין כבלעם,
ואם אומר טובה עצת איוב, נעשו שנים בעצה זו, והיו עושין כאיוב.
אך המה ראו, שאחר שאמר בלעם עצתו, שתק איוב, ולא ערער עליו.
וידוע, בכל מקום אמרינן שתיקה כהודאה,
וכיון ששתק, נמצא הודה לדברי בלעם, ונעשו שנים, ותו לא היו צריכין לשאול
מיתרו על זאת,
נמצא, עמדה העצה בשתיקת איוב, והרי הוא פעל רע בשתיקתו.
ויתרו, כיון שראה כך, חשב להציל את ישראל מעצה זו,
מה עשה?
ברח ונפקד מקומו מהם,
והיה להם דת ומשפט ידוע, שאם גוזרים גזרה, ומת אחד משרי המלכות,
מבטלים אותה גזירה,
לכך, כיון שברח יתרו, ונחסר מהם, ביטלו אותה גזירה מכל ישראל הנמצאים
ונולדים.
אך מחמת שלא מת, אלא רק נפקד מושבו, הניחו מקצת ממנה, ואמרו -
רק הבנים הנולדים מכאן ולהבא ישליכו בנהר, וגם הנולדים, אין משליכים אלא
רק הזכרים, ולא הנקבות.
מה שאין כן, עצת בלעם, היתה על כל ישראל אנשים ונשים וטף -
ובריחה של יתרו, הצילה את הנמצאים כולם, ורק הנולדים קיימו הגזירה
בזכרים בלבד.
לכן, יתרו זכה וכו'.

אבל, איוב שעשה רעה בשביל ששתק,



ודנו מזה שתיקה כהודאה, ב-כף הדמיון, שהוא לא דיבר בפיו כלום,
לכך, נידון בייסורין, שלקה בצרעת, שהוא דומה למת, ב-כף הדמיון, שאמרו ⁸⁶,
'מצורע חשוב כמת' - ואינו מת ממש".

ולאור המתבאר במאמר זה, אפשר לבאר:

דהנה, אותיות מילת "בריחה", שמצינו אצל יתרו "שברח",

הינם, אף במילת "בחירה".

והיינו, שבמעשה הבריחה של יתרו, הוא בחר לדבוק בהבורא ית"ש,

וכמו כן, הוא בחר להשאיר את כל עברו ואת כל מעמדו, לצורך מטרה זו.

ובבחירתו זו, אין לך ענווה גדולה ממנה, באשר הוא זכה להכניע את כל מהותו
ואת כל הווייתו - אל בורא ית"ש.

והנה, על מאמר הכתוב ⁸⁷, "וַיִּשְׁמַע יְתְרוֹ כִּהְיוּ מְדִיָּן חֹתְנֵי מֹשֶׁה, אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה
אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ, כִּי הוֹצִיא יְהוָה אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם", ידועה
ומפורסמת קושייתו של ה"זוהר הקדוש" ⁸⁸:

"וְכִי יְתְרוֹ שָׁמַע, וְכָל עַלְמָא לֹא שָׁמְעוּ?

וְהָא כְּתִיב ⁸⁹, 'שָׁמְעוּ עַמִּים יְרֵגְזוּן' ⁹⁰."

ותירץ:

"אֵלָא, כָּל עַלְמָא שָׁמְעוּ וְלֹא אֶתְבְּרוּ,

⁸⁶ נדרים, סד' ע"ב.

⁸⁷ שמות, יח' - א'.

⁸⁸ שמות, דף סח' ע"ב.

⁸⁹ שמות, טו' - יד'.

⁹⁰ ותרגום דבריו הקדושים:

וְכִי יְתְרוֹ שָׁמַע, וְכָל הָעוֹלָם לֹא שָׁמַע,

וְהָרִי כְּתוּב (שמות, טו' - יד'), 'שָׁמְעוּ עַמִּים יְרֵגְזוּן'.



וְאִיהוּ שָׁמַע, וְאֶתְּבַר,

וְאֶתְּכַפֵּי אֶמְקִימָה דְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא, וְאֶתְקָרַב לְדַחֲלֵתִיהָ ⁹¹ " .

ואפשר לבאר בזה:

שבמעשה ה"בריחה" של יתרו, הוא בחר מה לא לשמוע ומה כן לשמוע,

ומחמת ענוותנותו, הוא בחר לשמוע רק אל דברי הבורא ית"ש.

ומשכך, הוא זכה שבני בניו ישבו בלשכת הגזית, מקום השראת השכינה -
ומקום ביטול כל העצמיות והגשמיות.

ט. על מאמר הכתוב בפרשתו ⁹², "וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית, וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם,
וַיֹּאמְרוּ, כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע", דרש רבי אלעזר ⁹³ :

"בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, יצתה בת קול ואמרה להן -

מי גילה לבני רז זה, שמלאכי השרת משתמשין בו?

דכתיב ⁹⁴, 'בְּרָכוּ ה' מִלְּאָכְיוֹ, גִּבְרֵי כַח עֲשֵׂי דְבָרוֹ, לְשִׁמְעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ,

ברישא עֲשֵׂי, והדר לְשִׁמְעַי".

ולאור המתבאר, נראה לבאר בזה:

שבשעת מתן תורה, עם ישראל זכו להגיע לידי התכלית של התכלית במידת
הענווה, ולידי ביטול העצמיות,

ובאותה העת, השתוממו מלאכי השרת מעוצם העניין,

⁹¹ ותרגום דבריו הקדושים:

אֵלָא, כֹּל הָעוֹלָם שָׁמְעוּ וְלֹא נִשְׁבְּרוּ,

וְהוּא שָׁמַע, וְנִשְׁבַּר,

וְנִכְפָּה מִלְּפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְקָרַב לִירְאָתוֹ.

⁹² שמות, כד' - ז'.

⁹³ שבת, פח' ע"א.

⁹⁴ תהילים, קג' - כ'.



שכן, אלמלא עשה זאת אדם הראשון, הוא לא היה מגיע לידי חטא כלל ועיקר. ולפיכך, באמירה זו, הם זכו להגיע לידי דרגתו של אדם הראשון קודם החטא ⁹⁵, עד שפגמו שוב בעניין העגל ⁹⁶.

למעשה, נראה לבאר את מאמר הכתוב בפרשתן ⁹⁷, "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי, שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד, וּבְשִׁבְעַת יָצָא לְחֻפְּשֵׁי חָנָם":

"כִּי תִקְנֶה" - כאשר תרצה לקנות קנייני נצח, קניינים ברוחניות,

"עֶבֶד" - תשריש בעצמך את מידת העבדות, לפני הבורא ית"ש,

"עִבְרִי" - וזאת, על ידי שתראה את עצמך כ-"עובר אורח" בעולם הזה,

"שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד" - עליך לעבוד בששת ימי המעשה, במידה השישית - היא "מידת היסוד" ⁹⁸,

"וּבְשִׁבְעַת יָצָא לְחֻפְּשֵׁי חָנָם" - אם תעשה כך, אזי, ביום שבת קודש הוא יום השביעי, יזכה האדם לצאת מתאוותיו, וממילא לקדושה וטהרה.

ובאופן אחר, נראה לבאר בזה:

דהנה, אמר דוד הע"ה ⁹⁹, "יָמֵי שָׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה, וְאִם בְּגִבּוֹרֵת שְׁמוֹנִים שָׁנָה, וְנִרְהָבִם עִמָּל וְאָוֶן, כִּי גָז חִישׁ וְנִנְעָפָה",

וממילא, אם כן -

"שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד" - המקיים בעצמו את האמור לעיל, בימי חייו, אשר הם בבחינת ¹⁰⁰, "יָמֵי שָׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה",

⁹⁵ עבודה זרה, ה' ע"א.

⁹⁶ שם.

⁹⁷ שמות, כא' - ב'.

⁹⁸ היינו:

ז' הספירות התחתונות, הינם: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות.

והספירה השישית, הכוללת את כל הספירות שלפניה, היא ספירת היסוד.

⁹⁹ תהילים, צ' - י'.



"וּבְשִׁבְעַת יָצָא לְחַפְּשֵׁי חֲנָם" - אזי, כאשר הוא יצא מן העולם, הוא יזכה להשלים את תיקון נפשו.

והנה, על דברי של שלמה העי"ה ¹⁰¹, "לִפְנֵי שְׁפָר יִגְבֶּה לֵב אִישׁ, וְלִפְנֵי כְבוֹד עֲנֶה", כתב ה"מצודות דוד":

" יִגְבֶּה לֵב' - כי המקום מגדלו, בעבור יגבה ליבו, למען תכפל צערו בבוא השבר.

וְלִפְנֵי כְבוֹד עֲנֶה' - כי הכבוד הוא גמול הענוה, אם כן הענוה תקדם לה."

ויעויין עוד מה שכתב המלבי"ם זיע"א:

" לִפְנֵי שְׁפָר יִגְבֶּה לֵב אִישׁ' - כבר אמר כי 'תועבת ה' כל גבה לב, יד ליד לא ינקה' ¹⁰²,

רצונו לומר, ש-ה' יענישנו תכף, והגבהות לב, סימן אל השבר הבא אחריו,

והעשיר, אשר הונו הוא במשכיות לבבו כחומה נשגבה, ישבר.

אבל, הענוה תלך לפני כבוד, שהעניו וחוסה במגדל עוז שם ה', אשר ישכון את דכא ושפל רוח, יזכה לכבוד."

ומבואר:

שהנוהג במידת הענוה, הרי הוא חוסה בצילו של הבורא ית"ש,

ומלבד כל המעלות שנזכרו במאמר זה, סופו לזכות לכבוד האמיתי.

יתן ה' יתברך, ונזכה לזה. אמן.

¹⁰⁰ תהילים, צ' - י'.

¹⁰¹ משלי, יח' - יב'.

¹⁰² משלי, טז' - ה'.